

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ЛАТИНСКИ ЕЗИК И ЦИВИЛИЗАЦИЯ ЗА X КЛАС

(I ГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП, ЗАДЪЛЖИТЕЛНИ И ИЗБИРАЕМИ ЧАСОВЕ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА СПЕЦИАЛИЗИРАНА ПОДГОТОВКА)

Класическото образование представлява ядрото на хуманитарното образование, а изучаването на класическите езици е неразделна и неотменна част от общата хуманитарна и езикова подготовка на учениците, което дава конкретни и общи знания за системата на езиците, историята, културата и литературата на Античността.

Важна и глобална цел на обучението по латински език и цивилизация е да се открият онези значими от практическа гледна точка знания, умения и ценностни нагласи, чието овладяване и изграждане способстват за:

- повишаването на общата и езиковата култура и комуникативната компетентност на учениците;
- придобиване на способност за изразяване, аргументиране и уместна употреба на родния език;
- придобиване на умения за успешно и ясно формулиране на родния език на мислите и чувствата съобразно с комуникативните намерения и ситуации;
- обвързване на обучението по латински език и римска цивилизация с гражданското образование, което се постига на основата на паралели и контрасти между съвременните и античните ценности и схващания, които стоят в основата на европейските;
- обвързване на обучението по латински език и римска цивилизация с влиянието и присъствието на езикови елементи, идеи и ценности в съвременните науки и общества.

За реализирането на поставените по-горе глобални задачи обучението по латински език и цивилизация ползва следния инструментариум и си поставя следните конкретни цели:

- да създаде у учениците представа за системата на латинския език (граматична и лексикална) в сравнение с родния език и с изучаваните съвременни езици;
- да развие у учениците способност за разбиране на функционирането на лингвистичните структури на латинския език;
- да създаде умения за работа с езиковия материал и за връзки между системните езикови елементи с помощта на разнообразни езикови задачи;
- да мотивира и развива у учениците способност за свързване на античния лексикален фонд с този на родния език и изучаваните съвременни езици, включително и във връзка с научната терминология и най-често употребяваната лексика в различни сфери на обществения живот и в академичния и публицистичния стил;
- да създаде умения за четене, разбиране и превод на текстове на латински език (адаптирани и/или оригинални) с помощта на справочна литература (онлайн ресурси, електронни речници, граматика, помощни материали и помагала, коментирани издания и др.);
- да създаде умения и да мотивира желание у учениците да дискутират и коментират антични свидетелства (основно в превод, а по възможност във втората гимназиална степен и в оригинал), третиращи разнообразни културноисторически, литературни и философски теми, на основата на които учениците да отчленяват общото от различното между античните и съвременните схващания и ценностни нагласи.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО ЛАТИНСКИ ЕЗИК И ЦИВИЛИЗАЦИЯ В КРАЯ НА X КЛАС

Таблица с декомпозирани стандарти

ЧЕТЕНЕ	ПРЕВОД	КОМЕНТАР
Ученикът може: • да чете и разпознава синтактичната структура на сложни изречения; • да разпознава функциите на думите и връзките между частите на сложното изречение включително и с помощта на справочни материали (онлайн ресурси, речници, таблици, учебници и др.) и да определя съответните падежи; • да сравнява сложни латински изречения и/или кохерентен текст с техния/ите превод/и на български език; • да разпознава еквивалентите на думи и изрази в латински сложни изречения и/или кохерентен текст в български превод; • да се ориентира в кратки адаптирани текстове с помощта на илюстративен материал към тях или като използва компенсаторни стратегии (заглавие и контекст, вид текст и др.) или речник; • да разбира основна информация от кохерентни адаптирани текстове; • да познава и разбира значението на често употребявани латински изрази, съкращения и сентенции, свързани с предвиденото учебно съдържание; • да попълва празни места в изречение или текст на базата на подадена и/или налична информация.	Ученикът може: • да превежда правилно изучените времена на глаголите от латински на български и от български на латински език (в устна или писмена форма); • да превежда правилно на български език изучените причастия в латинския език; • да познава и използва устно или писмено при превод склоненията на изучените латински местоимения (в устна или писмена форма); • да превежда сложни изречения от латински на български език с помощта на речник и учебни помагала чрез анализ на частите на речта и на изречението (устно и/или писмено); • да превежда сложни изречения от български на латински език с помощта на речник и учебни помагала чрез анализ на частите на речта и изречението (устно и/или писмено); • да образува словоформи и синтактични конструкции по зададена информация; • да разбира и да образува изучени специфични синтактични конструкции и начините за предаването им на родния език.	Ученикът може: • да открива и коментира функциите на падежите в сложни изречения включително с помощта на справочни материали (онлайн ресурси, таблици, учебници и учебни помагала); • да анализира различията и особеностите в структурата на сложното латинско изречение в сравнение с родния и други съвременни езици; • да прави морфологичен анализ на изучените именни и глаголни форми в контекст включително с помощта на справочни материали (онлайн ресурси, таблици, учебници и учебни помагала); • да прави синтактичен разбор на частите на сложното изречение; • да коментира употребата и значението на различни латински сентенции, изрази и съкращения в различни области на съвременния живот, в които те се използват; • да коментира значението на латински изречения или кратък (адаптиран или несложен оригинален) текст с оглед на културноисторическата тематика, предвидена в учебното съдържание; • да коментира значението и употребата на думи от латински произход в българския език, свързани с предвидените в учебното съдържание езикови и културноисторически теми.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Тематични области	Очаквани резултати (компетентности) по трите основни умения: четене, превод, коментар	Нови знания
Латински език: • Причастия в латински език (бъдещо деятелно и бъдещо страдателно причастие); • Граматически структури (независим аблатив); • Степени за сравнение на прилагателните имена; • Спрежение на глагол; • По-често употребявани неопределителни местоимения; • Думи с латински произход в българския език, свързани с предвидените в учебното съдържание тематични области. Римска цивилизация: • Строителството в Рим – постижения на архитектурата, храмове и форуми, цирк и амфитеатър, пътища; • Игри и театрални представления (комедията и трагедията в Рим); • Античното културноисторическо наследство по българските земи – по-важни археологически обекти, свидетелстващи за римското строителство на територията на България.	ЧЕТЕНЕ Ученикът може: • да разбира функциите на думите в сложни изречения според падежната им форма с помощта на справочни материали (онлайн ресурси, учебници, учебни помагала); • да извлича основна информация от кохерентни и по-големи по обем адаптирани текстове; • да познава значението на често използвани латински съкращения, изрази и сентенции; • да разпознава и допълва информацията в сложни изречения и/или адаптиран текст. ПРЕВОД Ученикът може: • да сравнява и оценява кратки по обем адаптирани латински текстове с техни български преводи; • да превежда правилно от латински на български и/или от български на латински език изучените времена на глаголите; • да превежда и използва правилно изучените местоимения в превод от латински на български и от български на латински език; • да превежда сложни изречения от латински на български и от български на латински език с помощта на справочни материали (онлайн ресурси, речници, учебници и учебни помагала);	Език: • Спрежение на глагола във времената от презентната основа в конюнктив (презенс и имперфект) в деятелен и страдателен залог; • Причастия в латинския език: бъдещо деятелно и бъдещо страдателно причастие; • Степени за сравнение на прилагателните имена; • Спрежение на спомагателния глагол <i>sum</i> и на <i>possum</i> във времената от презентната основа в конюнктив (презенс и имперфект); • Конструкцията „независим аблатив“. Образуване, разпознаване и начини за превод на български език; • Неопределителни местоимения (някой – <i>quis, aliquis</i>, всеки – <i>quisque</i>, никой – <i>nemo, nullus</i>); • Значение и употреба на думи от латински произход в българския език, свързани с предвидените в учебното съдържание тематични области. ЛЕКСИКА <i>Включват се основни лексикални единици по предвидените от програмата тематични области.</i> Цивилизация: • Примерни понятия: <i>forum, Circus Maximus,</i>

	• да образува и превежда изучени причастни и синтактични конструкции. КОМЕНТАР Ученикът може: • да коментира от граматическа гледна точка употребата на падежите в сложни изречения и/или кратки кохерентни адаптирани текстове с помощта на справочни материали (онлайн ресурси, таблици, учебници и др.); • да разбира и анализира различията в структурите на изреченията в латинския и родния език на базата на превод; • да коментира контекста на употреба на латински съкращения, изрази, сентенции и думи от латински произход в българския език, свързани с предвидените в учебното съдържание тематични области; • да сравнява и коментира по-важни антични археологически находки от учебното съдържание по българските земи включително с използване на илюстративен материал, онлайн и мултимедийни ресурси; • да коментира отделни изречения и/или адаптирани текстове според предвидената в учебното съдържание културноисторическа тематика.	<i>Pantheon, Colosseum / amphiteatrum Flavium;</i> • Латински сентенции, изрази и съкращения, свързани с представените в учебното съдържание културноисторически теми; • Археологически свидетелства за римското строителство на територията на България.

ПОДХОДИ И МЕТОДИ В ОБУЧЕНИЕТО

Различните граматични единици и допълнителните културноисторически теми през целия курс на обучението по латински език и цивилизация се преподават не с теоретична перспектива, а от перспектива на практическото им приложение в работата с езиковия материал или текст и в съответствие с изместването на фокуса и поставянето на ученика в центъра на образователния процес, в който учителят изпълнява ролята на модератор, а учениците изпълняват заданията си по-често в екип, отколкото индивидуално. Урочните единици се представят с илюстративен материал, приложения към текст, онлайн ресурси и мултимедийни презентации. В методиката на преподаването на латински език се прилагат и методи на преподаване на съвременните езици, включително и обратен превод от български на латински, както и разговорни елементи.

Основните елементи на отделния урок през I гимназиален етап (VIII, IX, X клас) са разясняване и представяне на граматичните методически единици включително с помощта на онлайн и мултимедийни ресурси, практически упражнения върху тях включително с помощта на онлайн и мултимедийни ресурси и прилагането на придобитите умения и наученото върху части от изреченски структури (словосъчетания), върху отделни изреченски структури или малки по обем и обозрими текстове. Фокусът е поставен върху развиването на способност у учениците да работят с езиковия материал и върху упражняването на отделните граматични единици и разбирането на връзките между тях. Интегрираното изграждане на трите езикови умения е с акцент върху превода и коментара.

Дискутираните и подложени на коментар изречения и/или текстове в I гимназиален етап на обучението по латински език и цивилизация третира теми от ежедневиия живот на античните хора и общокултурни теми, които се преподават в сравнителна перспектива към съвременния свят и общество. Учениците опознават националната култура в контекста на европейската през призмата на античния фундамент.

ИЗВЪНКЛАСНИ ДЕЙНОСТИ

За допълване на представените културноисторически теми учениците може да посещават Националния археологически музей, Националния исторически музей и други обекти в и извън гр. София, театрални постановки или прожекции на филми на антична тематика. Организирането на „Весела олимпиада“ подпомага учениците в обучението по език и цивилизация чрез състезателни и игрови елементи в VIII клас, а в IX и X клас обучението може да се съчетава с драматични представления на антични пиеси съвместно с преподаватели и студенти от Катедрата по класическа филология на Софийския университет. Важен елемент за постигане на целите на обучението по класически езици и антична цивилизация е съвместната работа на учителите и преподавателите от Катедрата по класическа филология на СУ „Св. Климент Охридски“. Преподавателите от Катедрата по класическа филология подпомагат образователния процес, като изнасят лекции, свързани с тематиката на включените в програмата културноисторически въпроси. Част от извънкласните дейности включва и допълнителни занимания по латински език и четене на текст с цел подготовката на ученици за участия в международните състезания по превод от латински език (напр. Цицероновия конкурс в Арпино, Овидиевия конкурс в Сулмона и Хорациевия конкурс във Веноза, Италия), както и за обезпечаване на двустранното сътрудничество с Академия Вивариум новум, Рим, Италия.

МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Доколкото латинският език стои в основата на съвременната научна терминология, обучението по латински език и цивилизация в X клас прави връзка с изучавания материал по изобразително изкуство, обществени и природни науки. Обогащаването на лексиката и осмислянето на отделните граматически категории на базата на латинския език развиват усет за правилен избор на езикови форми, подходящи за конкретен контекст на родния език, и правят връзка с учебния предмет български език и литература.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

Годишен брой часове за изучаване на предмета в X клас – 108 часа

За нови знания	до 50%	ок. 60 часа
За упражнения, преговор, обобщение и практически дейности	до 45%	ок. 40 часа
За контрол и оценка	до 5%	ок. 8 часа

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Текущи оценки за учебен срок в:	X клас
Устни изпитвания и/или работа в клас / домашна работа / проекти	минимум 1 оценка
Контролни работи	минимум 1 оценка
Класна работа	1 оценка